

cultuurhistorische quickscan

VIJLENSTRAAT 49a | VIJLEN

oktober 2014

BUR04 MONUMENT EN RUIMTE

Foto kapt: uitsnede uit een foto uit de jaren '70 bouw en restauratiegroep Laugs

projectgegevens

Code	HB121
Type onderzoek	Cultuurhistorische quickscan
Onderwerp	Voormalige boerderij Vijlenstraat 49a te Vijlen
Status	geen
Opdrachtgever	Gemeente Vaals Mevr. M. Kavouras Postbus 450 6290 AL Vaals
Uitgave	Buro4 Monument en Ruimte Postbus 229 6040 AE Roermond T : +31 (0)475 786 283 E : info@buro4.nl W: www.buro4.nl
Veldwerk	Ing H.J. van der Borgh
Fotografie	Ing H.J. van der Borgh
Tekst	Ing H.J. van der Borgh

inhoudsopgave

Inleiding	7
Situering	7
Historie	9
Bevindingen	11
Waardenstelling en aanbevelingen	13
Bronnen	14
Disclaimer	14

Foto van het pand vanuit zuidelijke richting met de ligging in de helling van de Pannisberg.

Overzicht van de zuidgevel

inleiding

Buro4 is door de gemeente Vaals verzocht om onderzoek te verrichten naar het pand Vijlenstraat 49a te Vijlen en aan te geven of er sprake van karakteristieke bebouwing. Buro4 heeft op 9 oktober 2014 een bezoek gebracht aan het pand en de situatie ter plaatse onderzocht. Daarbij was ook de heer P. Laugs aanwezig, die het pand in de jaren '80 van de vorige eeuw heeft gerestaureerd c.q. herbouwd. De heer Laugs heeft de nodige informatie over het pand verstrekt alsmede historische foto's van het gebouw van voor de restauratie beschikbaar gesteld waarvoor onze dank. Daarnaast heeft een beperkte literatuurstudie plaatsgevonden en is historische kaartmateriaal bestudeerd.

situering

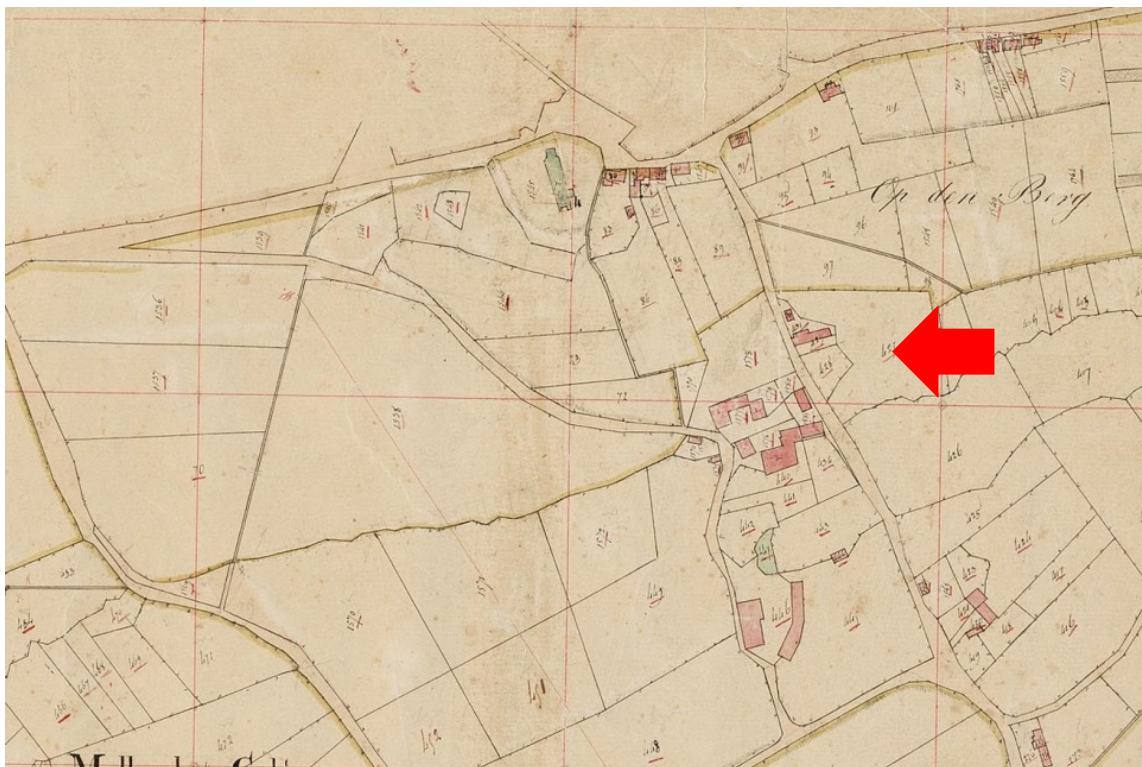
Het object is gelegen in de flank van de heuvelrug in de nabijheid van de Kerk. Het pand is gelegen achter het zogenaamde Panhuis (nu Vijlenstraat 57). Tussen het Panhuis en pand loopt de Pannesbergweg (thans ook Vijlenstraat), die over gaat in een zandpad dat boven op de Vijlenberg uitkomt. Ten oosten van het Panhuis ligt de Munnikshof (nu Vijlenstraat nr 51), waarvan de naam nog herinnert aan de vroegere hoeve van de abdij van Burtscheid (zie historie). Het betreft een vrij gelegen object in de helling van de Pannisberg dat vanwege zijn ligging in de helling van de berg vanuit het landschap goed zichtbaar is.

Situering (bron TOP10NL)

Luchtfoto (bron Bing maps)

Uitsnede uit de kadastrale minuutkaart 1811-1832 (bron watwaswaar.nl)

Detailuitsnede kadastrale minuutkaart

PLAATSE- LIJKE BENAMING.	de plans: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.	EIGENAREN en VRUCHTGEDEUKERS.				SOORT der EGENDOMMEN.
		NAMEN.	VOORNAMEN.	BESCHRIJVING.	WOORPLAATSE.	
1251	1251	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1252	1252	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1253	1253	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1254	1254	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1255	1255	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1256	1256	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1257	1257	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1258	1258	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1259	1259	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1260	1260	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1261	1261	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1262	1262	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1263	1263	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1264	1264	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1265	1265	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1266	1266	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1267	1267	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1268	1268	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1269	1269	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders
1270	1270	Anders	Jozef	Anders	Anders	Anders

Uitsnede uit de OAT (bron watwaswaar.nl)

Het pand begin jaren 70 vanuit de zuidzijde (bron P. Laugs)

Het pand begin jaren 70 vanuit de zuid-noordwestzijde (bron P. Laugs)

historie

Vijlen wordt in een oorkonde uit 1179 genoemd als vrij bezit van de Benedictijnerabdij van Burtscheid. De abdis van Burtscheid wordt in 1358 erkend als grondvrouwe van de heerlijkheid Vijlen. Vijlen omvatte destijds zes “rotten” (buurschappen): Camerig, Cotessen., Ginsterberg, Mamelis, Rott en Vijlen. Onder het bezit van de abdij viel ook het Vijlenerbos. De bewoners van de hoeven en huizen van de bovengenoemde buurtschappen hadden (vastgelegd in een reglement uit 1539) het gebruiksrecht van het bos. Dat bleef zo tot 1940. , waarvan de collectieve gebruiksrechten. In het Panhuis (nu Vijlenstraat 57) was de schepenbank van Vijlen gevestigd.

Deze schepenbank wordt al in 1323 genoemd, maar wordt eerst later in het Panhuis gevestigd. Volgens de gegevens van de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed dateert het huidige Panhuis uit de zeventiende eeuw. In 1656 zijn de Schepenbanken van Vijlen en Vaals-Holset onder gezag van de Staten Generaal samengevoegd tot de schepenbank van Vaals-Holset-Vijlen, die gevestigd werd in Vaals. Waarschijnlijk was de Schepenbank gevestigd in een voorloper van het huidige Panhuis. Het is aannemelijk dat het hout van de vakwerkconstructie van het Panhuis, het pand Vijlenstraat 49a en vele andere vakwerkhuisen in de omgeving, afkomstig is uit het Vijlener bos.

Het is niet duidelijk of het pand Vijlenstraat 49a en het Panhuis vroeger bij elkaar hoorden. De kadastrale minuutkaart van 1811-1832 is het eerste betrouwbare kaartmateriaal is waarop het pand is aangegeven. Uit bestudering van deze kaart en bijbehorende registers, de zogenaamde **oorspronkelijk aanwijzende tafels (OAT)**, blijkt dat er destijds sprake was van een zelfstandig woonhuis.

Het pand en perceel was eigendom van Frans Willem Vinken uit Vijlen en bestond uit een boomgaard (427), een tuin (428), het huis (429), het bakhuis ten noorden van het huis (430) en een tuin tussen woonhuis en bakhuis (431). Het feit dat percelen van het naastgelegen Panhuis (nu Vijlenstraat 57) en de Munnikshof (nu Vijlenstraat nr 51) hogere kadastrale nummers hebben (1570 t/m 1581) komt voort uit het feit dat gedurende de totstandkoming van deze eerste kadastrale kaart een boedelscheiding plaatsvond. Mogelijk hoorden het Panhuis en de Munnikshof destijds bij elkaar en werd de boedel verdeeld onder erfgenamen. Omdat de nummers niet zijn aangetroffen in de OAT is dit echter niet te achterhalen.

Begin jaren zestig van de vorige eeuw werd de Monumentenwet vastgesteld. In 1967 vond aanwijzing plaats van het Panhuis en de Munnikshof. Alhoewel het oudste (meest westelijke) deel van het pand Vijlenstraat 49a blijkens historische foto's van de vakwerkconstructie eveneens dateert uit de 17^e eeuw, is dit pand destijds niet aangewezen tot monument. Reden hiervoor is waarschijnlijk de deplorabele toestand waarin het pand zich destijds bevond. Dit blijkt ook uit foto's van de vorige eigenaar P. Laugs, die het pand in begin jaren zeventig van de vorige eeuw aankocht.

De familie Laugs (die zelf een bouw- en restauratiebedrijf heeft en gespecialiseerd is in vakwerkbouw) bouwde in het begin jaren zeventig, geheel in traditionele streekeigen materialen en met historische en ambachtelijke constructies, in de helling ten noorden van Vijlenstraat 49a een recreatiewoning. In 1981 werd door het college van Vaals vergunning verleend voor restauratie van de vakwerkwoning zelf. Deze werd in de jaren hierna (in fasen?) gerealiseerd. Daarbij is, volgens informatie van P. Laugs het gehele vakwerk gedemonteerd, de onderbouw hersteld en het vakwerk opnieuw opgericht; waarbij overigens een groot deel van het oorspronkelijke vakwerk dermate slecht was dat het niet meer kon worden hergebruikt. Bij de (her)bouw zijn aan de noord en zuidzijde van het woonhuis nieuwe aanbouwen gerealiseerd.

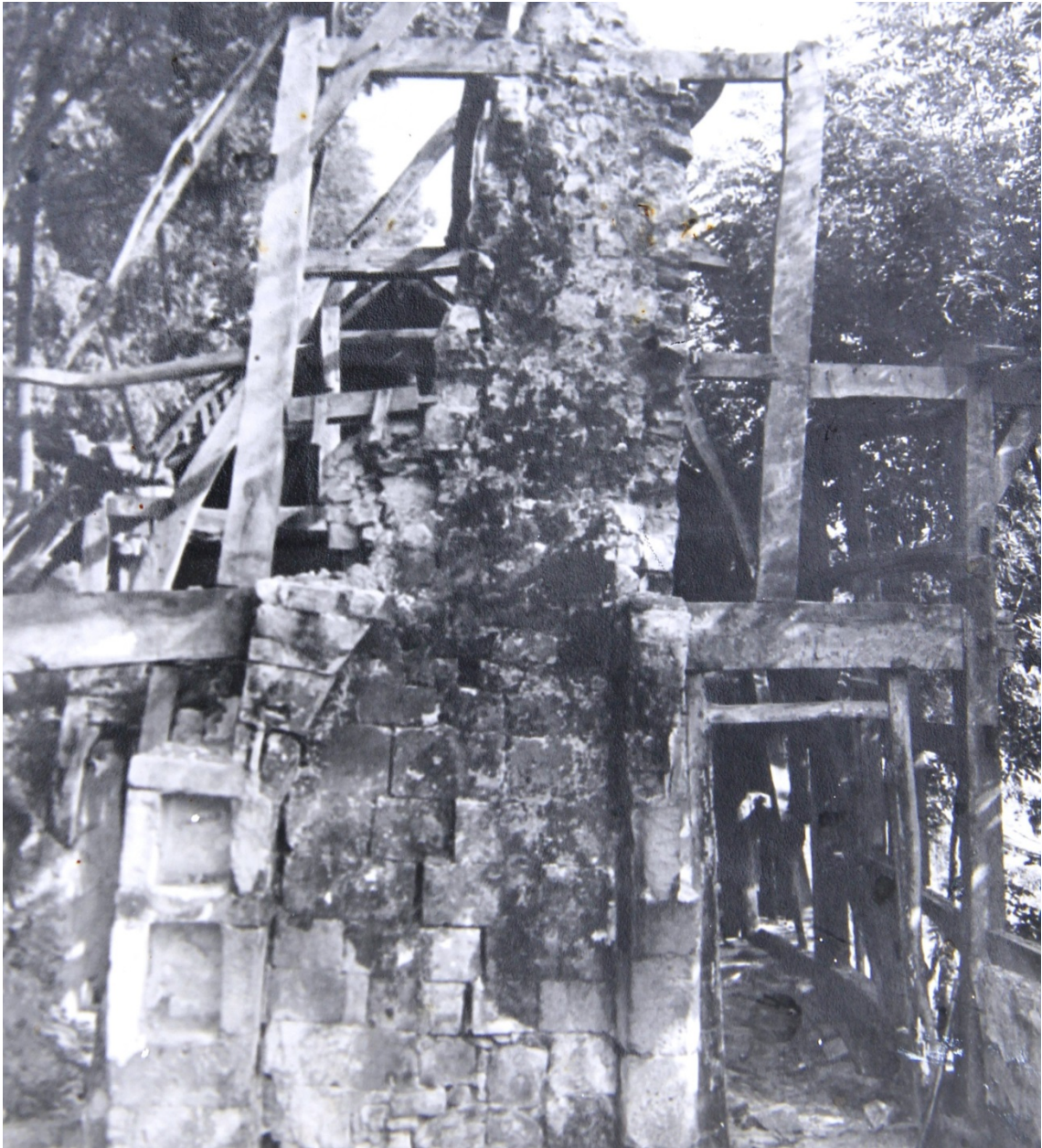
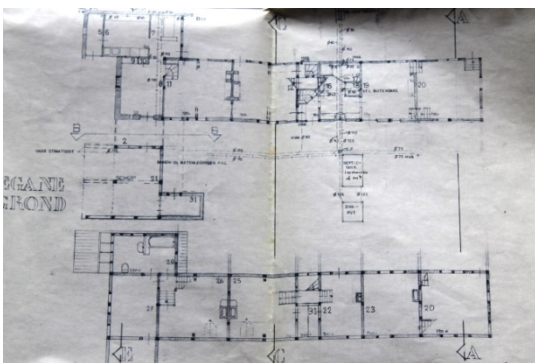

Foto uit het begin jaren 70 van de schoorsteenpartij in het oorspronkelijke woonhuis (bron P. Laugs)

Uitsnede bouwtekening uit 1981 (bron P. Laugs)

Foto van de herbouw in de jaren 80 (bron P. Laugs)

bevindingen

Het gehele pand is grotendeels overeenkomstig de contouren en constructiewijze van de bestaande historische bebouwing hersteld. Het gehele gebouw is met steekeigen materialen en met historisch ambachtelijke constructies hersteld. Zo zijn de vakwerkvullingen o.a. voorzien van een traditionele leemvullingen. Oude onderdelen en elementen zijn waar mogelijk hergebruikt. Anderzijds is een aantal wijzigingen en toevoegingen aangebracht die, doordat gebruik is gemaakt van historische constructiewijze en (oude) materialen niet als zodanig herkenbaar zijn. Als voorbeeld daarvoor geldt o.a. het raam in de mergelstenen onderbouw van de gevel. Dit past echter in de restauratiefilosofie van de jaren 70-80 van de vorige eeuw. Bij de herbouw van de schuur aan de oostzijde van het gebouw is weliswaar de historische contour op ambachtelijke wijze hersteld, doch zijn (ondanks dat het gebruikte oude hout anders suggereert) geen onderdelen van de schuur hergebruikt. Ook is de indeling hier drastisch gewijzigd.

Uitsnede van de historische voorgevel uit de foto van begin jaren 70.

De huidige gerestaureerde voorgevel

Detailopname uit de Foto uit het begin jaren 70 van de schoorsteenpartij in het oorspronkelijke woonhuis

De schoorsteenpartij na restauratie (bron foto www.vakwerkvakantiehuisvijlen.nl)

Ook inwendig zijn is vakwerk als kamerscheidende wanden toegepast

Het gebouw gezien vanuit het zuidoosten. Het voormalige schuurgedeelte aan de oostzijde is weliswaar op traditionele ambachtelijke wijze herbouwd, maar heeft alleen v.w.b. de contour een relatie met de oorspronkelijke bebouwing.

Hetoorspronkelijke woonhuis gezien vanuit de noordzijde met (historiserende) aanbouw en serre

waardestelling en aanbevelingen

Het pand Vijlenstraat 49a te Vijlen is karakteristiek en cultuurhistorisch waardevol vanwege het feit dat het een voortzetting betreft van de historische bebouwing die op deze plaats waarschijnlijk al sinds de 17^e eeuw, maar met zekerheid sinds de 18^e eeuw aanwezig was.

Het pand vormt een ensemble en heeft een historisch ruimtelijke samenhang met het Panhuis (nu Vijlenstraat 57) en de Munnikshof (nu Vijlenstraat 51) en is gelegen in een gebied waarvan de wegen, verkaveling en landschapsstructuur een oorspronkelijke indruk wekken of veranderingen hebben ondergaan waarbij het oorspronkelijke beeld herkenbaar is gebleven.

Het gebouw is geheel opgetrokken in streekeigen materialen (mergel, bakstenen onderbouw en vakwerkconstructie met leemvullingen) en herbouwd volgens de ambachtelijke streekeigen bouwtraditie.

Ondanks de herbouw is er sprake van een bijzonder hoge gaafheid in de zin dat het streekeigen karakteristieke historische beeld herkenbaar is gebleven c.q. is hersteld.

Ter plaatse van het voormalige woongedeelte aan de westzijde van het gebouw is sprake van bouwhistorische waarden, in die zin dat hier een gedeelte van de historische constructie is hergebruikt en de indeling en losse elementen zoals de dubbele schoorsteen zijn gehandhaafd en hersteld.

In cultuurhistorische zin is het object van betekenis voor de plaatselijke geschiedenis omdat het oorspronkelijk een kleine (armoedige) boerderij betreft met een tweekamer woonhuis en stalgedeelten.

Het is wenselijk om het pand een zeker mate van bescherming te geven om het karakteristieke beeld ook naar de toekomst toe te kunnen behouden. Vanwege het feit dat er grotendeels sprake is van een reconstructie van het oorspronkelijke gebouw ligt aanwijzing tot (gemeentelijk) monument niet voor de hand. Een dubbelbestemming "Cultuurhistorische waarden" in het bestemmingsplan lijkt ons daarvoor een meer aangewezen instrument.

bronnen

literatuur

Monumenten in Nederland, Limburg, Ronald Stenvert, Chris Kolman, Saskia van Ginkel-Meester, Sabine Broekhoven, Elisabeth Stades-Vischer en Jos Venner, Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist / Waanders Uitgevers, Zwolle 2003

Zuid-Limburg. Vaals, Wittem en Slenaken, F. van Agt, Staatsuitgeverij, Den Haag 1983

historisch kaartmateriaal

www.watwaswaar.nl

tekeningen

bouw en restauratiegroep Laugs, 1981

foto's

H.J. van der Borgh, Buro4, tenzij anders vermeld

© 2014 | Buro4 Monument en Ruimte

Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik van de opdrachtgever is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor het overige mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, voor doeleinden anders dan hierboven vermeld, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteurs. Buro4 heeft met alle mogelijke zorg getracht de rechthebbenden ten aanzien van bestaand beeldmateriaal te achterhalen. Een ieder die van mening is rechten te kunnen doen op illustraties wordt verzocht zich met Buro4 in verbinding te stellen. Voor contactgegevens, zie www.buro4.nl.